

INTRODUCERE

ESTE DOAR IMPRESIA MEA sau oamenii chiar se așteaptă ca marii autori să ducă o existență sterilă, contemplativă, banală? Fără îndoială, unii chiar asta fac – da, da despre *tine* e vorba, Jane Austen –, dar nu despre ei e vorba în această carte. Majoritatea legendelor literare trăiesc mai degrabă asemenea vedetelor desfrânate de la Hollywood decât ca niște șoareci de bibliotecă timizi și retrași. Unii sunt consumatori de droguri sau degustători de pipi, afemeiați sau cu aspirații de vedete de cinema și ai toate șansele să îi vezi mai degrabă cu o jumătate de sticlă de gin în mână decât cu pana de scris.

Probabil trebuie să le mulțumim profesorilor noștri pentru această percepție eronată. S-au străduit atât de mult să ne convingă să citim *Ulise*, încât au uitat să ne vorbească despre ciudatele apucături sexuale ale lui James Joyce care, dacă mă gândesc bine, ne-ar fi ajutat mai mult să parcurgem *Ulise* (sau măcar să-l înțelegem).

La fel cum, dacă am fi știut cât de mult îi plăcea lui Ayn Rand în anii '70 seria *Îngerii lui Charlie*, poate ne-ar fi convins mai ușor să citim cele 1.100 de pagini ale cărții ei, *Revolta lui Atlas*. Bine, poate nu chiar atât de ușor.

Dar înțelegi tu ce vreau să zic. Chiar și marii scriitori își trag indispensabilii băgând tot câte un picior pe rând, ca noi toți (chiar dacă în cazul lui Hemingway s-ar putea să fie vorba de lenjerie de femeie). Au și ei fricile lor, se păruiesc între ei, sunt terfeliți în presă și devin adepți ai unor culte religioase obscure, comportându-se ca majoritatea figurilor supuse vizorului public. Această carte te va pune la curent cu toate defectele, metehnele și slăbiciunile despre care nu aveai habar atunci când ți-au ajuns pentru prima oară la urechi numele mari ale literaturii; și, la final, poate vei fi suficient de curios încât să citești sau chiar să le recitești operele. Între timp, s-ar putea la fel de bine să mai afli câteva lucruri utile care te vor ajuta să umpli

„DACĂ NE-MPUNGEȚI, NU SÂNGERĂM?“

Shylock în *Neguțătorul din Veneția*, de William Shakespeare

golurile din lucrarea de la sfârșitul semestrului, sau măcar o să-i ajungi din urmă pe petrecăreții ăia laudăroși care au reușit cumva să-și facă timp să citească toate romanele lui Faulkner... în franceză. Un „Știați că“ bine plasat și compilația de picanterii de aici ar putea fi lovitura mortală de care ai nevoie la următoarea întâlnire cu ceilalți studenți care vor să te intimideze și să facă mișto de tine.

În privința selecției, trebuie spus că este una pur subiectivă și nu are ca intenție să ofere o perspectivă completă asupra marilor scriitori ai lumii. Cu greu am reușit să las pe dinafară o figură deosebit de interesantă ca Truman Capote. Ocazia de a discuta despre cuceritoarea lui prestație în filmul lui Neil Simon, *Cinci detectivi la miezul nopții*, va trebui să mai aștepte. Norman Mailer este un alt nume la care am renunțat în cele din urmă. Bizara lui campanie pentru ocuparea funcției de primar al New Yorkului, în 1969, merită un volum în sine. Demersul meu a fost acela de a spune lucrurilor pe nume în cazul celor mai reprezentativi, mai împliniți și interesați autori. Se prea poate ca proful tău de literatură să-și fi dorit să țină secret toate chestiile astea, dar, ca să îl mai citez încă o dată pe Shakespeare, adevărul va ieși la iveală.

WILLIAM SHAKESPEARE

23 aprilie 1564 – 23 aprilie 1616

NAȚIONALITATE:
BRITANICĂ

ZODIE:
TAUR

TITLURI IMPORTANTE:

NEGUȚĂTORUL DIN VENEȚIA (1596), *ROMEO ȘI JULIETA* (1599),
HAMLET (1602)

CONTEMPORANI ȘI RIVALI:

CHRISTOPHER MARLOWE, BEN JONSON

STIL LITERAR:

EXTREM DE POETIC ÎMBINAT CU JOCURI DE CUVINTE
DESTRĂBĂLATE ȘI SPIRITUALE

VORBE DE DUH:

*„URZEALA VIEȚII NOASTRE E
UMPLUTĂ CU FIRE-AMESTECATE:
LAOLALTĂ-S ȘI BINELE, ȘI RĂUL.“*

Z ziua de 23 aprilie este una dintre cele mai fericite – și mai triste – zile din istoria literaturii. Este ziua din anul 1564 în care s-a născut William Shakespeare (dacă mergem pe supoziția rezonabilă că a fost botezat trei zile mai târziu) și ziua în care a murit, cincizeci și doi de ani mai târziu. 23 aprilie 1616 este de asemenea ziua în care a murit Miguel de Cervantes, dar, fără îndoială, chiar și autorul lui *Don Quijote* ar accepta fără rețineri să rămână în umbra celui care e considerat cel mai mare scriitor al tuturor timpurilor.

Despre Shakespeare nu se poate spune că s-a născut într-o familie distinsă. Tatăl lui, John, era un prosper fabricant de mănuși care, din când în când, călca strâmb în afara legii. A fost amendat pentru grămada de bălegar pe care a lăsat-o să se tot înalțe în fața casei și condamnat pentru că vindea lână pe piața neagră. Cândva un membru respectat al consiliului orașului, bătrânul Shakespeare a asistat încet, încet la propriul declin social până la punctul în care cererea sa pentru obținerea unui blazon al familiei a fost respinsă de College of Heraldry¹. Acolo unde tatăl a eșuat, va avea mai târziu succes William Shakespeare, cu mottoul *Non sanz droict* („Nu fără drept”), cuvinte care subliniază faptul că scriitorul încă mai era iritat de modul în care fusese tratat tatăl lui.

Detalii privind prima parte a vieții bardului sunt sumare. La optsprezece ani s-a căsătorit cu Anne Hathaway, în vârstă de douăzeci și șase de ani care, în ziua nunții, era deja însărcinată în trei luni. În 1585 familia Shakespeare se lărgește odată cu nașterea unor gemeni. Cam tot pe-atunci Shakespeare dispare fără urmă, cum s-ar zice. Speculațiile privind activitatea lui din următorii șapte ani curg una după alta. Unii spun că ar fi muncit ca scrib, grădinar, vizitiu, marinar, tipograf sau cămătar. Un fanatic al bardului susținea chiar că scriitorul ar fi petrecut ceva timp îmbrăcând veșmântul de călugăr franciscan. Puțin probabil să aflăm vreodată adevărata poveste.

Despre Shakespeare auzim din nou în 1592, când un camarad dramaturg îl critică în presă numindu-l „corb obraznic care se împăunează cu penele noastre”. Virulența remaricii demonstrează faptul că tânărul Will atinsese deja un oarecare grad de notorietate la Londra. Chiar dacă astăzi primele lui piese de teatru pot părea puțin nefinisate, la vremea respectivă au cunoscut un succes enorm de public. Încasările pentru piese mai fără perdea precum *Comedia erorilor* sau tragedii sângeroase ca *Titus Andronicus* i-au permis lui Shakespeare să ducă traiul lipsit de griji al unui moșier, statut spre care aspirase dintotdeauna. Will umbla cu tot felul de învârteli și afaceri cu imobiliare, se ocupa cu cămătăria și, dacă era nevoie, făcea apel la lege pentru a-și recupera banii; pe lângă astea a cumpărat o parte din Globe Theatre, astăzi numit Shakespeare's Globe, devenind astfel un om înstărit. În plus, își

12 - VIAȚA SECRETĂ A MARILOR SCRITORII

Înșela fără nicio reținere soția, i-a arătat degetul (mijlociu) receptorului și, în general, se comporta ca un om fără scrupule, mai presus de lege și de moralitatea burgheză. Ne mai mirăm de ce îl iubim atât de mult pe omul ăsta?

Nu-i mergea deloc rău lui Shakespeare când s-a mutat la moșia sa din Stratford, în 1613, și i-a mers chiar și mai bine apoi, când a devenit un nume cunoscut în literatură. Desigur, încă mai sunt voci care susțin că un om cu origini atât de umile și cu o educație atât de puțin aleasă nu avea cum să scrie acele piese minunate. Dar majoritatea celor care susțin aceste lucruri sunt niște excentrici ca Samuel Taylor Coleridge, Henry James, Charles Dickens, James Joyce și Sir John Gielgud, asta ca să dăm numai câteva exemple. Unii merg până într-acolo încât spun chiar că Regina Elisabeta I a fost cea care a scris piesele lui Shakespeare, deși cum ar mai fi putut scrie după moartea ei, în 1603, rămâne un mister. Adevăratul Shakespeare a mai trăit până în 1616, când s-a îmbolnăvit – posibil după o băută zdravănă – și a murit la 52 de ani, o vârstă venerabilă (pentru acele vremuri).

UN NUME CE-I²

Ca om care și-a tocit bine coatele în acest domeniu, pot spune că ortografia limbii engleze este deja bine cunoscută ca fiind neregulată. Pe vremea lui Shakespeare situația era chiar și mai haotică. Drept urmare, există mai bine de optzeci și trei de forme acceptate de ortografiere a numelui lui Shakespeare. Shagspere și Shaxberd sunt doar două dintre cele mai exotice. Însuși bardul a manifestat dificultăți în a-și scrie cum trebuie numele. S-a semnat în cel puțin șase moduri și cu o caligrafie din ce în ce mai dezordonată: Shackper (într-o declarație din 1612), Shakspear (într-un contract din 1612), Shakspea (într-un contract de ipotecă din 1612), Shackspere (în 1616 pe prima pagină a testamentului), Shakspere (pe a doua pagină a aceluiași document) și, în sfârșit, Shakespeare (pe, ai ghicit, a treia pagină a testamentului). Cel puțin a reușit încet, încet să se apropie de ce trebuie.

VAI, SĂRMANA CĂPRIOARĂ!

Să fi fost cel mai iubit poet și dramaturg al Angliei un tâlhar de joasă speță? O bine cunoscută legendă ne spune că undeva prin 1580 tânărul Shakespeare a fost arestat pentru braconaj de căprioare săvârșit pe domeniul unui influent judecător pe nume Sir Thomas Lucy. La scurt timp după

moartea lui Shakespeare, Richard Davies, un preot din comitatul Gloucester, a scris că, pe când era tânăr, dramaturgul „a fost lovit de tot ghinionul încercând să fure căprioare și iepuri“ și că Lucy „l-a chelfănit adesea, ba l-a și băgat la închisoare de câteva ori, până când l-a zburătăcit din locurile natale să-și împlinească destinul glorios“. Oricare ar fi fost motivul, Shakespeare chiar și-a luat zborul de la Stratford către Londra exact în acea perioadă. Poate chiar a uneltit câteva planuri de răzbunare împotriva tortionarului său. Personajul din *Nevestele vesele din Windsor*, Justice Shallow, și cel din *Henric al IV-lea*, Actul 2, se spune că ar fi caricaturi voalate ale lui Lucy.

TAXAȚI ASTA!

Pe la 1597 Shakespeare era deja un om cu stare pentru standardele acelei epoci. Și aparent descoperise strategia tradițională a bogătaşului care vrea să-și protejeze averea: neplata taxelor. Bardul se afla pe lista rău-platnicilor din catastiful Perceptorului Coroanei pentru acel an. Trei ani mai târziu, datoria era în continuare neachitată. Un dosar al impozitelor din 1600 înregistra o „factură de 13 șilingi și 4 peni încă neachitată“ și însumează restanțele dramaturgului către Episcopul de Winchester, în jurisdicția căreia se afla cea mai cunoscută închisoare a datornicilor din Londra. Documente ulterioare indică faptul că Shakespeare – sau cineva care a acționat în numele lui – a scos lovelele de la saltea.

ORIGINALUL SHYLOCK

Poate că Shakespeare nu-și plătea întotdeauna datoriile, dar avea grijă ca ceilalți să și le plătească pe ale lor. Cămătar strâns la pungă, bardul era renumit pentru împrumuturile „cu dobândă“ oferite prietenilor. „De faci vreo afacere cu domnul Shakespeare“, spunea cândva viitorul lui custru, „vino cu bani de-acasă dacă se poate.“ Shakespeare devenise cunoscut prin faptul că-și târa debitorii prin tribunale pentru a-și scoate datoriile de la ei, oricât de mici ar fi fost acestea. Mai rău, era un avar de proporțiile lui Scrooge. Nu dădea un ban pentru sărmanii din Stratford și devenise notoriu pentru proviziile de grâne și malț din timpul foametei. Cărturarii încă mai dezbat dacă articolul din testament prin care Shakespeare îi lasă văduvei sale „cel mai bun al doilea pat“ al cuplului a fost un gest de afecțiune sau o ultimă lovitură dată de un avar meschin ajuns în fața morții.

FIUL LUI WILL?

Copiii din flori au jucat întotdeauna un rol esențial în piesele lui Shakespeare, așa că n-ar fi nicio surpriză să fi procreat el însuși unul. Dramaturgul și-a petrecut o bună parte din viață la Londra, lăsându-și soția, pe Anne Hathaway, în Stratford, să aibă grijă de copii. În drum spre casă, atunci când mergea să-i viziteze, se oprea adesea la un han din Oxford al cărui proprietar era John Davenant, un cârciumar înstărit. Davenant avea la rândul lui o nevastă frumoasă, Jane, și, ei bine, umblă vorba că ea și Billy Shakes s-au jucat împreună de-a „dihania cu două spinări”³. Fiul ei, numit – hm! – William Davenant, s-a născut în februarie 1606. Shakespeare a fost nașul copilului. Pe măsură ce creștea, copilul semăna izbitor de mult cu presupusul lui înaintaș. Will Davenant a devenit un dramaturg apreciat, manager de teatru și poet, iar în 1637 a fost numit poet de seamă al Angliei. În 1667 a colaborat cu John Dryden⁴ la o nouă adaptare pentru *Furtuna*. Despre Davenant, Samuel Butler⁵ spunea cândva: „Părea că scrie cu aceeași ușurință cu care scria Shakespeare, și era destul de încântat să se spună despre el că e fiul lui.” În absența unui test ADN, nu vom cunoaște niciodată adevărul asupra acestei afirmații.

NEVASTA LUI SHAKESPEARE ERA DEJA ÎNSĂRCINATĂ ÎN CÂTEVA LUNI ÎN ZIUA NUNȚII ȘI NU AVEA SĂ FIE SINGURA FEMEIE CARE VA DA NAȘTERE UNUI COPIL AL BARDULUI.

CAP DE AFIȘ

Răutăcios cum îl știm, Shakespeare i-a dat peste cap planurile colegului și prietenului său Richard Burbage, pentru un rendez-vous cu o tânără domniță care locuia în apropierea teatrului. Bardul îi surprinsese pe cei doi făcând planuri pentru o întâlnire secretă. „Anunță-te ca Richard al III-lea”, i-a spus femeia actorului. Ce i-a trecut lui Shakespeare prin minte? S-a grăbit către casa femeii, a spus la ușă numele de cod stabilit, și s-a instalat la ea în budoar pentru o partidă de amor. Când Burbage și-a făcut apariția câteva minute mai târziu, Shakespeare i-a transmis un mesaj: William Cuceritorul a fost înaintea lui Richard al III-lea.

FEMEIE PE NUMELE LUI

Că Shakespeare era cam crai, e indiscutabil. Până la urmă, a scris douăzeci și șase de sonete de dragoste, cu încărcătură erotică, pentru o femeie măritată al cărei nume rămâne necunoscut, dar pe care el o numește Doamna brună. Dar să fi jucat oare cel mai cunoscut și apreciat versificator romantic al lumii și în cealaltă echipă? Cărturarii încă mai dezbăt dacă Shakespeare era sau nu bisexual. Susținătorii ideii spun că celelalte 126 de sonete le-ar fi scris pentru un bărbat, cunoscut ca Tânărul chipeș sau Tânărul lord. Singura ediție a sonetelor sale publicate în timpul vieții este dedicată misteriosului „Dl. W. H.“. Iar în testament, Shakespeare le-a lăsat moștenire bani prietenilor lui John Heminges, Richard Burbage și Henry Condell special pentru ca aceștia să cumpere inele memoriale prin care să cinstească relația lor atât de apropiată. Această dovadă a dat apă la moară zvonurilor decenii la rând.

RUDE JENANTE

Ca majoritatea figurilor publice marcante, Shakespeare a dus și el în cărcă partea lui de rude jenante – niciuna mai nefericită ca joslul său ginere, Thomas Quiney. Un om spurcat la gură, proprietarul unui han, aproape gata să fie condamnat pentru că vindea vin botezat, Quiney a fost o alegere proastă a fiicei lui Shakespeare, Judith. Cu toate astea, Shakespeare nu s-a împotrivit relației lor, și cei doi s-au căsătorit în 10 februarie 1616, cu exact două luni înaintea morții bardului. Nici nu se învechise încă tortul de la nuntă, când Judith a descoperit că soțul ei se culca cu altă femeie. Întregul Stratford a fost scandalizat. Shakespeare însuși și-a modificat pe dată testamentul, îndepărtându-l definitiv pe Quiney. În 26 martie, cârciumarul afemeiat a fost condamnat pentru că întreținea „relații carnale“. A fost pedepsit să se căiască în public, deși, mai târziu, pedeapsa a fost redusă la o amendă necostisitoare și penitență privată. Sordidul incident a dat naștere speculațiilor că Shakespeare a murit ucis de mâna lui Quiney, drept represalii pentru că i-a luat dreptul la o bucată de avere. Totuși, nu s-a găsit nici o dovadă clară care să susțină această teorie.

BARDUL ȚEAPĂN

Pentru a-i descuraja pe gropari să-l dezgroape și apoi să-i abandoneze rămășițele într-o capelă mortuară (o practică destul de comună la acea vreme), Shakespeare a aruncat un blestem asupra propriului mormânt. Pia-tra lui funerară este inscripționată cu următorul epitaf:

*Prietene, de dragul lui Cristos
Nu profana țărâna de mai jos!
Slavă celui cu pietrele-mi cuminte,
Și bléstem cui se-atinge de-oseminte.⁶*

Unii cărturari au propus deshumarea rămășițelor lui Shakespeare, fie pentru a-i studia mai bine craniul, ca să-i stabilească o fizionomie mai clară, fie pentru a verifica zvonurile cum că în mormânt s-ar afla capodopere nepublicate. Până acum, însă, n-a arătat nimeni suficient curaj cât să sfideze blestemul bardului.

NAȘTEREA MITURILOR

Alături de interminabila controversă legată de cine a scris „cu adevărat” piesele lui Shakespeare, au încolțit mai multe mituri, care mai de care mai colorate, legate de viața și cariera dramaturgului. O legendă mai veche spune că Shakespeare ar fi contribuit la traducerea Bibliei – versiunea regelui Iacob. Se pare că dacă te uiți în Psalmul 46 și numeri 46 de cuvinte de la început, apoi alte 46 de la sfârșit, ajungi la cuvintele *shake* și *spear*. (Ce rezultă de aici, își dă toată lumea seama.) O altă legendă spune că Shakespeare era de fapt un nobil italian pe nume Michelangelo Crollalanzo (numele s-ar traduce în engleză ca *shake spear*) care și-a luat tălpășița către Anglia, la 24 de ani, pentru a scăpa de inchiziția spaniolă.

BARNUM ȘI BARDUL

An de an, milioane de oameni se îngrămădesc în Stratford-upon-Avon ca să viziteze locul de baștină al lui Shakespeare. Dacă i-ar fi ieșit pasiența impresarului de circ, americanul P.T. Barnum, căsuța în care s-a născut Shakespeare ar fi fost amplasată în cel de-al treilea ring al cercului, alături de elefanții dansatori și băiatul cu față de câine. În anii 1850, Barnum a fost atât de îngrozit de starea deplorabilă a clădirii (o parte din ea era folosită ca măcelărie) încât a încercat să o cumpere, vrând să o expedieze cu vaporul și să o expună publicului în America. Dar înainte să încheie afacerea, autoritățile britanice, pe bună dreptate rușinate, au luat atitudine și au trecut proprietatea în categoria monumentelor naționale.